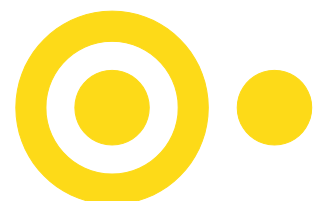

Positionering bland fritidspersonal i skolan

Av: Abir Deb Roy och Thomas Ud-Din

Handledare: Andreas Nyblom
Södertörns högskola | Lärarutbildningen
Självständigt arbete 15 hp
Fritidshemspedagogiskt område | Vårterminen 2017
Grundlärarutbildning med interkulturell profil
med inriktning mot fritidshem 180 hp

Vi vill ödmjukt tacka alla pedagoger och barn som ställt upp på att vi har fått följa dem omkring i verksamheten, samt ställt upp på intervjuer. Deras välvilja har medfört att vi haft ett material som legat till grund för vår studie.

Abstract

The purpose of this study was to highlight and analyze the interaction between recreation instructors and class teachers during ordinary school time. The study is based on a qualitative method in form of semi-structured interviews and observations in three different schools. We have used the positioning theory and complemented it with Goffman's theory and professionalization theory for analysis of interviews.

One of the conclusions of the study was that the recreation instructor often ends up in a subordinate position towards the class teacher. However, there was a difference regarding the professional role of the experienced towards unexperienced recreation instructor. This happened both intentionally and unconsciously from roles that can be difficult to break out from.

Keywords: Goffman, positioning, professionalisation, professional role, status, recreation instructor, teacher

Sammanfattning

Studiens syfte var att belysa och analysera interaktionen mellan fritidslärare och klasslärare under förmiddagen i skolan. En kvalitativ studie har genomförts i form av semistrukturerade intervjuer och observationer i tre skolor. Vi använder oss av positioneringsteorin och kompletterar den med hjälp av Goffmans teori och professionaliseringsteorin för analys av intervjuer.

En av studiens slutsatser var att fritidsläraren ofta hamnade i en underordnad position gentemot klassläraren. Det var emellertid skillnad gällande arbetsrollen för erfarna gentemot oerfarna pedagoger. Detta skedde både medvetet och omedvetet utifrån roller som kan vara svåra att bryta sig ur.

Nyckelord: Goffman, positionering, professionalisering, yrkesroll, status, fritidspedagog, klasslärare

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Frågeställningar.....	2
2. Teoranknytning.....	2
2.1 Positioneringsteorin.....	3
2.2 Professionaliseringsteorin.....	4
3. Tidigare forskning.....	5
3.1 Självständiga arbeten.....	7
4. Material och metod.....	8
4.1 Urval av material.....	9
4.2 Etiska överväganden.....	10
5. Analys och resultatredovisning.....	11
5.1 Resultatredovisning av observationer.....	11
5.2 Observation 1.....	12
5.3 Observation 2.....	13
5.4 Resultatanalys av observationer.....	13
5.5 Resultatredovisning av intervjuer.....	14
5.6 Resultatanalys av intervjuer.....	20
5.7 Sammanfattande analys.....	23
5.7.1 Planering.....	24
5.7.2 Klassrummet.....	25
6. Slutdiskussion.....	26
6.1 Metoddiskussion.....	27
7. Fortsatt forskning.....	28
8. Käll- och litteraturförteckning.....	29
Bilagor	
9. Bilaga 1.....	31
9.1 Bilaga 2.....	32
9.2 Bilaga 3.....	33
9.3 Bilaga 4.....	34

1. Inledning

Det svenska skolsystemet har gått igenom många förändringar under kort tid och flera av dem har haft påverkan på fritidshemmet. Tidigare har skola och fritidshem varit två separata verksamheter. I nuläget ingår skolan och fritidshemmet under samma läroplan och fritidshemmet syftar till att komplettera skolan.

I läroplanen *Lgr 11* inom ”övergång och samverkan”, står det skrivet att fritidshemmet och skolan ska samarbeta på ett förtroendeingivande sätt med varandra för att berika elevernas utveckling och lärande. Det står även att läraren och fritidshemsläraren ska växla kunskaper, erfarenheter samt information med varandra för att komplettera utbildningen till elevens förmån (Skolverket, 2016, s. 16).

I nuläget är cirka 90 procent av Sveriges 6–9 åringar inskrivna i fritidshemmen.

Fritidshemmet har vuxit fram sedan början på 1900-talet och grunden har alltid varit en social verksamhet. Initialt var arbetsstugornas syfte att fungera som en social verksamhet endast ett fåtal timmar i veckan, efterhand har lärandet kompletterat skolan parallellt. Progressionen till dagens fritidshem består av eftermiddagstid i anslutning till skolan måndag till fredag.

Fritidshemmets struktur har genom åren varierat och dess lokaler har under vissa tidsperioder varit åtskilda från skolan. Under 80-talet var fritidslärarna endast verksamma utanför skolans lokaler (Rohlin, 2012, s.11).

År 1998 kom en tydlig skiljelinje mellan skola och fritids genom att fritidshemmen övergick under Skolverkets ansvarsområde som blev tillsynsmyndighet (Rohlin, 2011, 127).

År 2016 utkom en reviderad version av Skolverkets läroplan, *Lgr 11*, ett specifikt kapitel om fritidshem har utformats. Detta har medfört att statusen för fritidslärare har höjts men rollen under skoltid innan eftermiddagen är fortfarande svår att definiera.

Vi har under utbildningen läst kurser i hur man bemöter barn pedagogiskt. Vi har vidgat vår medvetenhet att tänka utifrån olika perspektiv. Vi har läst kurser i bild, musik, pedagogik och metodik. Vi har tilldelats verktygen att kunna möta barnen utifrån andra perspektiv på lärande för att komplettera det teoretiska. Utifrån lekfullhet hoppas vi närma oss barnens nyfikenhet, det är av särskilt värde för barn som har svårare för teoretiskt lärande. Detta gör fritidshemslärare oumbärliga. Vi har utifrån egna gjorda erfarenheter ifrån verksamhetsförlagd utbildning

(VFU) och arbetsplatser blivit konfunderade över hur rollen som fritidslärare ska tillämpas under ordinarie skoltid då vi ska komplettera teoretiska färdigheter.

Större barngrupper har medfört att lärare och fritidslärare ingår i gemensamma arbetslag. Fritidslärare blir avlastare till förmån för lärarna och placeras i skymundan för klasslärarens krav och målsättningar. Visioner och ambitioner under fritidsläraryrket bortprioriteras och hamnar i skymundan på grund av tidspress och målsättningar.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att belysa hur fritidspersonal disponerar sin tid under förmiddagarna. Målet är även att undersöka hur fritidslärarens roll, position och profession ser ut när fritidsläraren har sin arbetsplats i skolans klassrum.

1.3 Frågeställningar

- Vilken roll/position får fritidspersonal under förmiddagen i skolan?
- Hur positioneras fritidspersonal av övriga medarbetare i skolan beroende på deras utbildning eller behörighet?

2. Teorianknytning

I detta kapitel kommer uppsatsens teorier att redogöras utifrån Rom Harrés och Luk van Langenhoves tolkning av positioneringsteori. Positioneringsteorin har underbyggts med Ervin Goffmans teori som vi anser kompletterar varandra. Vi har även använt oss av Christina Florins och Staffan Selanders tolkning av professionaliseringsteorin för att tydliggöra fritidslärarens diffusa yrkesroll.

2.1 Positioneringsteori

Vi har främst utgått från *positioneringsteori*, den belyser moraliska dilemman i interagerandet mellan individer. Enligt positioneringsteori är individers relationer ständigt skiftande.

Positioneringsteorin möjliggör studier av processer inom vardagliga mänskliga samspel i fråga om vad som är tillåtet. Utgångsläget är att individer utgår från olika positioner som begränsar deras handlingar i grupper. Positionerna som tillskrivs har påverkan på individers tankesätt och handlingsutrymme. En position utgår från en samling karaktärsbeskrivande tecken som till exempel kunnig, snabb och pålitlig (Harre & Langenhove, 1999, s. 1).

Generellt syftar positioneringsteorin till att relationer är över- och underordnade. För att individer ska bli graderade i överordnad position förutsätter det att individer graderas i underordnad position. En position utmärker uppfattningar om vilka rättigheter, plikter och skyldigheter en individ eller en grupp har. En överordnad position omfattar många rättigheter, till exempel rätten att uttala sig och beordra andra människor. Individen som känner skyldighet att lyda order placerar sig i en underordnad position, detta sker strukturellt medvetet och omedvetet (Harré & Lagenhove, 1999, s. 1).

Harré & van Langenhove förklarar begreppet *storyline* inom positioneringsteorin. Storyline syftar till huruvida aktörer tar sig an olika roller. Detta kan yttra sig i att fritidsläraren positionerar sig som den pedagogiska figuren i klassrummet, vilket medför skyldigheter i den sociala interaktionen med eleverna. Läraren positionerar sig som överordnad i klassrummet och vill skapa en trygg miljö i klassrummet. Eleven förväntas inta den underordnade positionen genom att lyssna och sitta still (Harré & van Langenhove, 1999, s. 17).

Vi har valt att använda Erving Goffmans bok "*Jaget och maskerna*" för att underbygga positioneringsteorin med anledning att de kompletterar varandra enligt oss. Goffman beskriver i sin bok hur människor interagerar likt en teaterscen, människor intar olika roller, beroende på situation visar individer upp olika masker och manipulerar sin omgivning hur efter dem vill uppfattas (Goffman, 2009, s.13). Enligt Goffman intar man olika roller, trovärdigheten är beroende på aktörens övertygelse om sin egen roll. Dessa beteenden är självuppfyllande och beroende av traditionen inom gruppen. Individen kan avsiktligt och medvetet uttrycka sig på olika sätt för att det förväntas av gruppens tradition (Goffman, 2009, s. 15).

Vidare redogör Goffman för begreppet fasad, han menar att individer använder sig av en fasad för att uttrycka sin rollgestaltning. Inom begreppet fasad innefattas inramning, Goffman menar att man kan använda sig av yttre rekvisita till att förstärka sin roll (Goffman, 2009, s. 29). Lärare kan använda klassrummet som inramning för att förstärka sin auktoritetsposition.

2.2 Professionaliseringsteori

Enligt Salander kommer begreppet ”profession” från latinets ”professio” vilket betyder erkännande, uppgift eller yrke och begreppet ”professionell” betyder yrkesmässig (Salander, 1989, s. 12).

Vad är en profession? Enligt Florin när vi i det vardagliga säger att någon är professionell relaterar vi till att personen är skicklig i sitt arbete eller att hen utför sitt arbete i ett yrkessammanhang och tar emot lön. Begreppet professionell kan användas till att göra skillnad mellan t. ex idrottsmän som är anställda av företag eller föreningar i motsats till amatöridrottare som har sport som en hobby. Begreppen profession och professionell är mer komplexa när de används som vetenskapliga termer. Enligt forskningsgrenen professionssociologi karakteriserar professioner speciella arbeten som kräver lång specialiserad utbildning och yrkeskunskaperna ska ”vila på vetenskaplig grund”. Kunskapen inhämtas oftast från universitet, högskolor eller fackskolor. Kunskaperna testas genom examinationer, med hjälp av den kompetens som examensbeviset försäkrar kan professionerna begära monopol inom tjänstemarknaden. Professionerna vill inte att obehöriga har inflytande över yrket utan vill bedriva kontrollen genom yrkesmässiga moraliska regler. De professionella kräver självständighet och vill ha makt över sin autonoma yrkeskultur (Florin, 2010, s.1).

Professionalisering är en social process som syftar till ombildningen av ett yrke till en profession – en kollektiv mobilisering med syfte att höja statusen och inta en bättre samhällsposition. Det finns två viktiga faktorer som måste uppfyllas gällande hurvida ett yrke ska betecknas som professionellt. Den första är att yrkesgruppen har en unik kunskapsbas och har kontroll över kunskapsproduktionen – att man bedriver egen forskning inom området. Det andra kravet är att gruppen ska kunna tillämpa en så kallad uteslutning – aktörer som inte har examen eller kunskaper inom yrket saknar befogenheten att utöva professionen. Genom goda relationer till staten kan uteslutningen fullbordas genom legitimering (Florin, 2010, s. 1).

Enligt Selander utgör specifika kännetecken gällande en yrkesprofession. Selander hänvisar till Greenwoods (1957) kriterier vad en profession bör innehålla: metodisk teori, auktoritet, samhällelig sanktion, etiska regler och egna kulturella förhållningssätt (Selander, 1989, s. 14).

3. Tidigare forskning

Nedan följer den forskning som är relevant för studiens redogörelse. Väsentliga avhandlingar har använts för att bygga stora delar av forskningen. Vi har även två forskningsartiklar som är av intresse till vår studie.

Finn Calander beskriver i sin avhandling (*Från fritidens pedagog till hjälplärare*, 1999) hur integrerandet av fritidshem och skolan har påverkat dess gemensamma utveckling. Från att vara en separerad verksamhet slogs fritidshemmet ihop med skolan. Detta har medfört att man gemensamt arbetar med syfte att frammana goda förutsättningar för elevernas lärande. Den ojämna positioneringen mellan lärare och fritidspedagoger har medfört negativa konsekvenser gällande samarbetet. Syftet med studien var att analysera hur planeringen för fritidslärarna påverkades av samarbetet med lärarna. Studien följde ett social konstruktivistiskt perspektiv och följde två arbetslag i skilda skolor under en termin. Studien visade i båda skolorna att samarbetet mellan lärare och fritidspedagoger resulterade i att fritidspedagogerna blev lärarnas assistenter för att underlätta arbetet dem emellan. Fritidslärarna hade svårt att rättfärdiga sin yrkesroll gentemot lärarna och hamnade därmed i underposition.

En artikel ur *Pedagogisk forskning i Sverige* av Finn Calander – ”Lärarna, fritidspedagogerna och kampen om vita tavlan” (1997). Artikeln belyser hur fritidspedagogen och läraren tvingats till en ökad samverkan efter integrationen mellan skolan och fritidshemmet. Calander undersöker i artikeln om samarbetet mellan yrkesgrupperna är förutbestämd eller om det beror på aktörernas vilja. Calander använder sig av Giddens struktureringsteori med huvudbegrepp struktur, handling och makt. Begreppen kommer till användning i ett personalmöte mellan läraren och fritidsläraren. Författaren analyserar samspelet och maktbalansen mellan yrkesgrupperna genom teorin och kommer fram till att lärarna besitter en överordnad position

gentemot fritidspedagogerna med betoning i klassrummet. Artikeln har hjälpt oss att vidga vår syn gällande förhållandet mellan läraren och fritidspedagogen.

En artikel ur *Pedagogisk Forskning i Sverige* av Björn Haglund – ”Fritid som diskurs och innehåll. En problematisering av verksamheten vid ›afterschool-programs› och fritidshem” (2009). Haglund beskriver i sin artikel förhållandet mellan olika diskurser inom fritidshemmet. Haglund belyser obalansen i maktrelationen mellan personal på fritidshem kontra traditionella lärare och otydligheten i skolan gällande betydelsen av fritidsverksamhet. Historiskt har fritidshemmen hamnat i underordnad position i skolan och anses fungera som avkoppling till viktigare ämnen. Därmed hamnar fritidspersonalen i underordnad position gentemot övriga lärare. Det traditionella lärandet står högre i rang, därmed känner fritidspersonal att de behöver foga sig som lärarnas assistenter i många fall under skoldagen och samverkan sker utan perspektiv ifrån fritidsverksamhetens inslag.

För att höja statusen har fritidspersonalen två faktorer att slåss emot enligt Haglund. Ena faktorn är att visa föräldrarna att verksamheten är lärobunden i förenlighet med rekreation samt att övriga medarbetare är införstådda med betydelsen av fritidsaspekten under skolan. Rekreation anses viktigt utifrån ett holistiskt inslag under skoldagen enligt Haglund.

Birgit Andersson, *Nya fritidspedagoger – i spänningsfältet mellan tradition och nya styrformer* (2013). Andersson belyser i hennes avhandlingsprojekt hur fritidspedagogers arbete och yrkesidentitet har förändrats efter förändrade förhållanden. Det syftar till hur fritidspedagogers yrkesroll förändrats efter politiska beslut om förändrade arbetsuppgifter gällande integreringen av skolan och fritidshem. Andersson har intervjuat pedagoger och rektorer samt genomfört enkäter för insamling av data. Andersson redogör en historisk överblick för fritidsverksamheten. Hennes avhandling har hjälpt oss att belysa fritidspedagogers arbetsuppgifter och integrerandet till skolan samt vilka komplikationer det har medfört. Enligt Andersson är fritidspersonalens arbetsuppgifter varierande och kan upplevas som paradoxala på grund av att de arbetar med barnen i en frivillig verksamhet (fritids) och samtidigt verkar i en verksamhet som är obligatorisk (skola).

Resultaten av hennes avhandling visar att fritidspedagoger haft svårt att anpassa sig till sammanslagningen med skolan. Att arbeta med traditionella metoder skapar problem och det

blir svårt att balansera arbetet mellan fritidshem och skola. Fritidspedagogers olika sätt att hantera nya uppgifter och ändringar av villkoren är relaterade till den lokala organisationen, ledningen, och signalerna från rektorerna. Avhandlingen visar att yrkesrollen för fritidspedagogen är under omvandling och att fritidspedagogers yrkesidentitet kan förstås på olika sätt vilket medför en otydlig roll.

3.1 Självständiga arbeten

Utöver den forskning vi ovan redovisat, vill vi framhålla två examensarbeten som anknyter till vårt undersökningsområde.

Maria Larsson – *”Samverkan mellan fritidshemmet och skolan – En studie om hur fritidspersonal upplever att samverkan mellan fritidshemmet och skolan ser ut”* (2016).

Utifrån relevant forskning som härrör vårt ämne har vi hittat relativt mycket forskning med anknytning till vårt område, vi har behövt sälla och välja det som passar bäst in i vårt område. Vi finner följande forskning relevant till vårt ämne som vi valt att belysa. Larsson skrev sin självständiga studie med syfte att belysa hur fritidshemspersonalen samverkar med lärarna. Hon belyser hur samverkan fungerar mellan skolan och fritidshemmet, vad som fungerar samt vilka brister som finns.

Vi har använt oss utav Malin Engström och Anton Larssons studie *”Positionering bland pedagoger och barn – En fallstudie om makt och relationer på fritidshemmet som belyser hur interagerandet mellan pedagoger och barnen förhåller sig”* (2016).

Engström och Larssons studie belyser hur interagerandet mellan pedagoger och barnen förhåller sig. Ett av huvudsyftet med deras studie är hur pedagogerna positionerar sig själva samt fyra olika pedagogiska dilemman. Vi finner positioneringsteorin särskilt intressant på grund av att studien belyser huruvida interagerandet antingen är över eller underordnad position. Den belyser vidare att man utmanar barnen genom olika positioneringar, underordnad, överordnad samt likvärdiga positioneringar. Positioneringarna sker utifrån ålder, kön och etnicitet. Av denna studie kan vi dra slutsatsen att alla relationer är avhängiga hur man positionerar sig till varandra.

4. Material och metod

Nedan redogörs tillvägagångssättet för studien. Intervjuer med fritidspersonal från tre skolor har genomförts med varierande socioekonomisk status. Observationer i två skolor har utförts där fokus var att belysa fritidslärares roll under förmiddagen.

Vi har använt oss av ett hermeneutiskt tillvägagångssätt vid våra undersökningar och bestämt oss för att använda kvalitativa intervjuer. Enligt Patel och Davidson (2011, s. 28) hävdar man inom hermeneutiken att den mänskliga existensen kan tolkas och förstås genom språket. Vidare belyser Ahrne och Svensson (2015, s. 57) att hermeneutiken handlar om att förstå, tolka och förmedla olika fenomen, tolkningen leder vidare till ny förståelse.

Med anledning att hermeneutikens grundläggande utgångspunkt grundar sig i förståelsen av mänskliga beteenden kan det med fördel användas för att tolka vårt tillvägagångssätt. Med hjälp av hermeneutiken har vi skapat förståelse för lärare vi har intervjuat och byggt vår forskning.

Vi har i vårt tillvägagångssätt valt att intervjua utvald personal från våra VFU-platser till vår studie. För att få en djupare förståelse kring vårt ämne har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer som vi anser mest lämpade eftersom denna metod möjliggör en insamling av information om sociala förhållanden samt människors enskilda känslor och upplevelser (Ahrne & Svensson, 2015, s. 34). Kvalitativa intervjuer har oftast en låg grad strukturering vilket möjliggör för intervjupersonen att svara med egna ord (Patel & Davidson, 2011, s.81).

Denna metod tydliggör förståelsen samt tolkningen av den sociala och språkliga kontexten (Ahrne & Svensson, 2015, s. 35). Kvalitativa metoder skiljer sig från kvantitativa metoder genom djupintervjuer, deltagande observationer och fältstudier. Studien är kvalitativ på grund av att vi vill närma oss personerna som intervjuas och fördjupa medvetenheten kring vilka kvaliteter eller egenskaper som ligger inom området. Kvalitativa studier finns inom alla samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnesområden (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2009, s. 118).

Kvantitativa metoder kan tolkas genom det material som använts till att hitta mönster eller samband mellan olika företeelser. Svaren som framkommer utgör oftast generella resultat,

denna metod appliceras ofta inom naturvetenskapen (Bjereld, Demeker & Hinnfors, 2009, s.118).

Vi valde att använda oss av ostrukturerade observationer på grund av att vi hade ett problemområde och därmed var betydelsefull information nödvändigt (Patel & Davidson, 2011, s. 97). Till material har vi haft papper och penna för att snabbt kunna anteckna stödord som omedelbart efter observationerna skrivits ner i sin helhet för att inte förlora väsentlig information (Patel & Davidson, 2011, s. 98).

Observationerna har genomförts i klassrummet för att belysa fritidslärares roll under förmiddagen. Spradleys lista har använts under observationen med anledning av att skapa en helhetsbild av sammanhanget (se bilaga 4).

För att ha en större möjlighet till anpassning efter intervjuperson kommer vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Vi utgår ifrån en intervjuguide men är öppna till förändringar beroende på hur intervjupersonen svarar (se bilaga 1). De fullständiga transkriberingarna finns tillgängliga i författarnas ägo.

4.1 Urval av material

Vi har intervjuat sex personer som arbetar på fritids varav fyra innehar fritidslärarexamen. De övriga två arbetar som resurspersoner.

Pedagog 1: har vi valt att kalla ”Camilla”, hon är i 50-årsåldern och har arbetat aktivt sedan mitten av 80-talet.

Resurs 1: vi har även intervjuat Camillas kollega som vi kallar för ”Mariam”, hon tog studenten år 2015 och har arbetat i skolan sedan dess som resurs.

Pedagog 2: namnger vi ”Molly”, hon är i femtioårs åldern och arbetar för tillfället som klasslärare. Hon har arbetat på fritids sedan hon tog examen år 1992.

Resurs 2: ”Sanna” arbetar tillsammans med Molly på samma skola, hon är barnskötare i grunden och arbetar som resurs på skolan. Sanna är i 50-årsåldern och har arbetat på skolan i 18 år.

Pedagog 3: ”Martina” har nyligen erhållit fritidslärarexamen och arbetar som avdelningsansvarig, hon är cirka 25 år gammal.

Pedagog 4: "Elin" arbetar på samma skola som Martina, hon tog examen år 1985 och har varit yrkesverksam sedan dess. Elin är med och utvecklar verksamheten tillsammans med en annan pedagog.

Vår intention har varit att ha en spridning beträffande intervjupersonernas ålder, erfarenhet samt kön. Vi har dessvärre endast lyckats få tag i kvinnliga informanter till vår undersökning. Vi har en variation av socioekonomiska förhållanden beträffande skolornas placeringar. Skola 1 och skola 2 är belägna i välbärgade områden, de tillhör vit medel- och överklass gällande socioekonomisk status. Skola 3 är belägen söder om Stockholm är ett socioekonomiskt utsatt område där merparten av eleverna har utländsk härkomst. Skola 1 är en F – 9 (förskoleklass till årskurs nio) skola, utav 920 elever är majoriteten av etniskt svenskt ursprung. Skola 2 är en F – 6 skola och är likartad skola 1 gällande etnisk ursprung och socioekonomisk status, skolan har plats för 550 elever. Skola 3 är en F – 9 skola med cirka 600 elever, majoriteten tillhör underklass och merparten är utav utländsk härkomst.

4.2 Etiska överväganden

De som deltog i våra observationer och intervjuer var införstådda med att det var frivilligt och att de var anonyma i vår studie. De var väl medvetna om syftet med studien samt införstådda med att informationen av vårt samlade material endast var underlag till vår uppsats (Patel & Davidson, 2011, s. 75).

Forskningsetiska riktlinjer och dess fyra huvudkrav:

Varje intervjudeltagare har informerats om individskyddskravet. Det finns fyra huvudkrav inom individskyddskravet: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 6).

Informationskravet innefattar att forskaren informerar deltagarna om forskningens syfte, i vårt fall syftet med intervjun (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7).

Samtyckekravet berättigar deltagarna rätt till att bestämma om de vill medverka i exempelvis intervjun eller inte. Om deltagaren är under 15 år måste samtycke från vårdnadshavare finnas.

Deltagaren får avsluta intervjun när hen vill och sin medverkan till forskningen (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9).

Konfidentialitetskravet innebär att deltagarnas identitet inte får röjas av forskaren, vi har en tystnadsplikt och de anteckningar som har gjorts ska inte kunna identifiera personen vi intervjuat (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12).

Nyttjandekravet innebär att uppgifter insamlade om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14).

5. Analys och resultatredovisning

I detta avsnitt ska vi redogöra för våra observationer från skola 1 och skola 2. Vi kommer även att redovisa våra intervjuer som vi utfört med fritidspersonal från tre skolor. Med hjälp av vårt insamlade material ska vi besvara våra frågeställningar med hjälp av tidigare forskning och teorier. Detta kommer vi att besvara under resultatanalysen i respektive avsnitt av observation samt intervjudel. Till sist kommer vi att sammanfatta resultatet ifrån våra genomförda intervjuer under två avsnitt som intervjupersonerna betonade särskilt mycket: planering och klassrummet.

5.1 Resultatredovisning av observationer

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för det samlade materialet från våra observationer. Målet med observationerna har varit att belysa fritidslärares uppgifter under förmiddagen samt interagerandet med klassläraren. Inför observationerna har vi haft i åtanke att fokusera på fritidshemslärares roll samt positionering under förmiddagen i klassrummet, vi har valt att följa en fritidshemslärare och en barnskötare (det blev så på grund av otillräcklig behörighet bland personalen) under förmiddagen.

Det är emellertid en viss skillnad på observation ett och två gällande deltagandet ifrån vår sida. Den första observationen var mer formell då vi presenterade oss för barnen och förklarade vårt syfte med besöket. Detta medförde att barnens nyfikenhet avtog. En av oss var känd för barnen medan den andra okänd. Under andra observationen var barnen nyfikna på

vilka vi var på grund av att vi inte fick möjlighet att presentera oss. Detta medförde att barnen var frågvisa till läraren på grund av vår närvaro.

5.2 Observation 1 (skola 1)

Det är en tidig morgon i mars, snön har fallit med flera decimeter under natten. Man vill ligga kvar under täcket och dra sig. Vi ska besöka en skola belägen i ett socioekonomiskt välbärgat område för att genomföra observationer och intervjuer. Vi möts av fritidsläraren som vi tänker kalla för Camilla, henne ska vi observera och intervjua.

Skoldagen börjar tio över åtta med att sjunga en morgonsång tillsammans med barnen, Camilla och klassläraren samt en resurspersonal som vi väljer att kalla för Mariam. Efter sången presenterar vi oss och förklarar syftet med besöket för barnen. Vi sätter oss sedan på en soffa vid änden av klassrummet för att observera. Initialt är nyfikenheten ifrån barnen stor, de ser på oss med stora ögon men efter en kort stund fångar klassläraren elevernas intresse och eleverna förlorar intresset för oss.

Klassläraren börjar med att presentera hur skoldagen ska se ut, det är internationella kvinnodagen. När hon är klar med att förklara dagen ger hon ordet till Camilla som tar upp kommande soaré på skolan. Camilla och klassläraren planerar i samförstånd hur dagen ska se ut. Intresset är stort bland barnen och alla vill vara med i förställningen. Mariam sitter vid ett av borden utan att delta i diskussionen. Efter lektionen går barnen ut på rast tillsammans med Camilla och Mariam som är rastvakter. När rasten närmar sig sitt slut går Camilla in för att ringa in barnen.

När barnen kommer in delas de upp mellan klassläraren och fritidsläraren. Barnen ska ha svenska som ämne. Camilla delar ut enkäter till barnen som ligger till grund för utvecklingssamtal. Enkäterna handlar om barnens trivsel på skolan och fritidshemmet. Eleverna har sedan finmotoriska övningar i att skriva skrivstil och öva sina skrivfärdigheter. Sedan är det lunch och efter lunchen ska barnen ut på rast, Camilla föreslår att det är ett bra tillfälle att genomföra intervjun. Efter intervjun skickar Camilla in Mariam som har erbjudit sig att bli intervjuad. Efter intervjuerna känner vi oss nöjda men utmattade och beger oss hem.

5.3 Observation 2 (skola 2)

Det är en slaskig förmiddag tidig mars månad, vi kommer till skolan där vi ska genomföra våra intervjuer och observation. Vi välkomnas av skolpersonal och några frågvisa barn. En fritidspersonal leder oss in till personalrummet där vi blir presenterade för hennes kollega som vi har valt att kalla för Sanna, henne ska intervjuas samt observeras.

Sanna är glad men samtidigt lite nervös inför att ställa upp på våra frågor. Efter intervjun blir Sanna varse om ändrad planering under dagen. Istället för att medverka tillsammans med förskoleklassen efter rasten blir hon beordrad att samverka med en annan klass. Lätt frustrerad accepterar hon klasslärarens beslut. I klassrummet observerar vi Sanna i bakgrunden, hon vässar färgpennor medan klassläraren undervisar framför tavlan. Vid ett tillfälle ryter Sanna till mot en elev som blir flamsig enligt Sanna, hon ber eleven att sätta sig på sin stol och fokusera på uppgiften.

Det råder en lugn och avslappnad miljö i klassrummet och eleverna är självgående. Efter en stund kommer klassläraren till oss och vill uttrycka sin uppskattning till Sanna. Läraren uttrycker att ”fritidspersonalen är av guldvärde, de hjälper till så bra i klassen och underlättar för oss lärare”. Ett barn frågar vilka vi är när vi observerar i klassrummet och om vi ska bli lärare? ”Nej, de ska jobba på fritids” svarar klassläraren.

Sanna vandrar runt i klassrummet och tillrättavisar elever som förlorar fokus och assisterar klassläraren med elever som behöver hjälp. Sedan beger vi oss till lunchen, därefter intervjuar vi en fritidshemslärare (Molly) hon arbetar för tillfället som vikarierande klasslärare.

5.4 Resultatanalys av observationer

Ifrån observation 1 anmärkte vi att positioneringen var jämlik mellan Camilla och klassläraren. Både Camilla och klassläraren stod framför tavlan, de tog ungefär lika mycket talutrymme. Klassläraren förklarade hur agendan för dagen såg ut, sedan tog Camilla över ordet. Vi anmärkte vidare en ojämn rollfördelning mellan Mariam (resurspersonal) och Camilla. Mariam vistades mestadels i bakgrunden och tillrättavisade elever som förde oväsen. Mariam inväntade instruktioner ifrån Camilla och klassläraren, hon fattade inga självständiga beslut under denna förmiddag.

Camilla gick sedan iväg med halva klassen för att undervisa svenska och Mariam följde efter. Vi observerade vid några tillfällen att Mariam assisterade Camilla genom att dela ut pennor och skrivhäften till barnen under tiden Camilla undervisade. Det fanns ingen hierarki mellan Camilla och klassläraren. Vi anser i motsats till Calander (1999) gällande förhållandet mellan klassläraren och fritidsläraren att det generellt råder goda arbetsförhållanden i arbetslaget.

Observation 2 skiljde sig gällande maktstrukturen mellan klassläraren och Sanna. Klassläraren undervisade självständigt utan Sannas medverkan medan Sanna assisterade genom att stödja barnen vid behov. Läraren som underströk Sannas betydelse i klassrummet tolkar vi som att hon poängterade betydelsen av stöd i klassrummet. När läraren sedan svarar att vi inte ska bli lärare utan fritidspedagoger tolkar vi som att hon underminerar vår blivande yrkesroll. Vi understryker Calanders redogörelse gällande maktstrukturen i klassrummet (Calander, 1997, s. 113).

5.5 Resultatredovisning av intervjuer

Här följer sammanfattade presentationer av intervjuerna som ligger till grund för vår studie. Beroende på intervjuernas längd varierar kvantiteten på intervjuernas presentationer.

Presentation av intervju med ”Camilla”

Camilla berättar att hon tog examen på 80-talet. Hon arbetade i ett tufft område och fick medverka vid många rättegångar. Hon berättar att hon hade daglig kontakt med socialtjänst och andra myndigheter.

Camilla berättar vidare att år 1999 blev hennes dåvarande skola för liten för att tillgodose fritidsverksamheten vilket medförde att hon och två andra pedagoger fick möjligheten att starta verksamheten hon arbetar i nu vilket är en F-3 skola. Camilla berättar att hon arbetar med en klass etta på skoltid, sedan ansvarar hon för dem på fritidstid tillsammans med övrig personal. Vidare berättar Camilla att det har skett en omorganisation på skolan, nu följer man barnen ifrån förskoleklass upp till fjärde klass tillsammans med en klasslärare.

Camilla hävdar att det initialt var svårt med omställningen från att vara pedagog till en klass trea till att ansvara för sexåringar. Camilla berättar att det tidigare förekommit nätverksträffar för fritidspedagoger i kommunen. De träffades en gång i månaden och diskuterade olika

ämnen till exempel hur dem tolkade fritidspedagog rollen samt hur de kunde utveckla yrkesrollen. Camilla berättar att hon var med under implementeringen av den nya läroplanen *Lgr 11*. Hon berättar att vid nätverksträffarna fick de följa med varandra och observera hur olika skolor arbetade.

Den nya läroplanen har medfört att lärarna och pedagogerna är under konstant tidspress. Barnen behöver klara lärandemålen redan ifrån förskoleklass. Detta kan vara en effekt av decentraliseringen som skett med de senaste politiska reformerna under de senaste åren. Camilla berättar att barngrupperna har blivit betydligt större sedan hon tog examen, när hon blev nyexaminerad var det två pedagoger på 18 barn hävdar hon. Idag ansvarar hon för 28 barn.

Hon framhåller att hon själv bestämmer vad hon gör med barnen även på skoltid, och understryker att ansvaret ges till henne när lärarna har planeringsmöten. Hon hävdar att alla klasser har resurspersoner som har till uppgift att stödja barn med särskilda behov samt täcka upp verksamheten där det finns brister. Hon berättar vidare att hon medverkar vid pedagogiskt forum på förmiddagar där dem diskuterar barn med särskilda behov. Planering är det en gång i veckan, hon kan planera undervisningstillfällena då hon ansvarar för halvklasser. Hon berättar att klassläraren har uppnåendemål och det ställs krav på vad hon ska göra. Det har inte Camilla som fritidspedagog men tanken med hennes halvklasser är att det ska följa en röd tråd mellan henne och klassläraren.

Hennes upplevelse är att statusen mellan henne och klasslärarens är likvärdig. Camilla anser att samarbetet generellt försämrats mellan pedagoger och klasslärare. Ett tydligt tecken på att lärarna står högre i hierarkin framkommer vid planeringsmöten. Camilla och övriga kollegor kan bli ifrågasatta genom att lärare undviker att täcka upp rast verksamheten men det är en självklarhet att lärare har planeringsmöten utan komplikationer. Camilla berättar vidare att hon inte har några större problem på skolan tack vare hennes långa karriär men hon har observerat att vissa av lärarna inte hälsar på en del av fritidspersonalen på grund av att de anser sig liksom vara för mer.

Camilla vill framhäva att fritidspedagoger måste kämpa för sin status gällande löner och arbetsförhållanden. Hon anser att lönen fortfarande är för låg men att utvecklingen är på rätt väg. Hon understryker betydelsen att olika yrkesgrupper finns representerade för att alla yrkesgrupper på skolan ska komma till tals. Under utvecklingssamtalen ansvarar hon för den sociala interaktionen gällande barnens utveckling avslutar Camilla.

Presentation av intervju med ”Mariam”

Mariam presenterar sig som resurs, hon berättar att hon började arbeta på skolan efter studenten. Hon var skeptisk till en början på grund av att hon inte tycker om barn egentligen, men var nöjd att hon fick jobb efter studenten. Efter att Mariam skapat relationer med barnen blev hon positivt överraskad. Mariam trivs bra med sina arbetsuppgifter men berättar att hon inte trivs med skolledningen på grund av dålig kommunikation.

”Det är liksom mycket hemligheter, man får inte reda på mycket och man får hoppa fram och tillbaka, de som är fritidspedagoger gör ju inte det. Men jag har fått hoppa runt på hela skolan från klass till klass, det kan vara från dag till dag utan att jag får reda på något från chefen så det är dålig kommunikation”.

Vidare berättar Mariam hur hennes arbetsuppgifter fördelas under dagen, att hon väntar på att bli beordrad av läraren vad hon ska åta sig för uppgift. Enligt Mariam är det klassläraren som bestämmer vad resurserna och pedagogerna ska göra i de klassrum hon varit verksam i. Mariam berättar att hon trivs med att bli beordrad men poängterar att andra resurser upplever sig bli hunsade av övrig personal.

Presentation av intervju med ”Sanna”

Sanna börjar med att berätta att hon är utbildad till barnskötare och att hon har arbetat på skolan i arton år. Hon är resurs i klassrummet och hjälper barnen som är i behov av extra stöd. Sedan har hon skolfritids och bestämmer hur och vad hon vill använda till sitt förfogande till sitt lärandemål med barnen.

En vanlig arbetsdag går hon in i klassen och hjälper till. Ibland följer hon med barnen till gymnastiken och ibland har hon bild med eleverna, det är lite olika från dag till dag enligt Sanna. Hon berättar att läraren bestämmer men hon lyssnar mycket på Sanna också.

Jag säger ju också till barnen vad de ska göra poängterar hon. Vidare berättar Sanna att hon har gemensam planering med övriga fritidspedagoger och lärare. Sanna hävdar att de får mer att göra med tanke på barngruppernas storlek, när hon började var det cirka femtio elever på fritids, nu är det nittio elever och det är nästan en fördubbling men det är samma antal personal beklagar Sanna. Hon berättar att hon samverkar och gör allt som lärarna kräver men när fritidspersonalen behöver hjälp ges inte samma hjälp tillbaka, en kollega som sitter i rummet styrker det Sanna hävdar. Man har en heldag när man arbetar på fritids det blir dubbelarbete för oss hävdar Sanna och hennes kollega. Vi vill ha en röd tråd med skolan, vi

har inte riktigt kommit dit men vi hoppas att vi kommer dit nästa år beklagar hon sig. Hon berättar att fritidslärare har fler halvklasser och tar mer plats i verksamheten på grund av att de har rätt utbildning.

Presentation av intervju med ”Molly”

Molly presenterar sig som fritidspedagog men att hon arbetar som vikarierande klasslärare för tillfället, hon berättar vidare att hon erhöll examen år 1992.

Hon berättar att hon trivs bra med sin roll och ständigt utvecklas. Hon trivs bra med sina kollegor men känner sig ensam på grund av att hon arbetar som klasslärare och på fritids arbetar man i team och är beroende av sina kollegor.

Molly berättar att hon styr över sin planering självständigt vilket medför mindre stress. Hon berättar att skillnaden skiljer sig avsevärt gällande planeringstid jämfört med fritids. Hon kan slappna av efter skoldagen som klasslärare. Fritidslärare tillbringar hela dagen tillsammans med barnen vilket medför att man sliter ut sig enligt Molly.

Hon berättar vidare att fritidslärare oftast undervisar i halvklasser på förmiddagarna, hon har egna lektioner antingen praktiskt eller teoretiskt. Ibland blir hennes roll att vara resurs för barn med särskilda behov.

Molly understryker att alla lärare på skolan har gemensam planering. Hon är glad över att man anordnar gemensamma aktiviteter tillsammans med barnen och lärare. Hon berättar att hon vill ha en röd tråd mellan henne och klassläraren, hon framhäver att hon arbetar mycket med den sociala delen tillsammans med eleverna.

Hon berättar att hon har sett att nyexaminerade fritidslärare är försiktiga med att berätta vad man är bra på men enligt Molly anser lärarna fritidslärare som ett viktigt komplement i klassrummet. Läraren frågar ju mig hur hon ska möblera klassrummet för att vi kan observera mer än vad läraren kan betona Molly.

Hon hävdar att hon bevittnat exempel på obalans i maktordningen mellan pedagog och lärare. Hon beskriver att vissa lärare ger sken av att vara förmer än fritidspedagoger. ”Lite att kan du gå och kopiera det här”. Jag vet kollegor som drabbats av detta beteende och det är svårt att säga nej för att man inte vill trampa någon på tårna”. Hon tycker att det är angeläget att tala

om vad man är bra på och det handlar inte om att ta över deras position eller makt framhåller Molly, ”vi är ju ett team”.

Hon berättar att barnen ingår i ett större sammanhang sett till hela skoldagen. Hon berättar att hon skulle vilja ändra på hur skolledningen styr i vissa situationer men det gäller det att anpassa sig eller byta skola. Det är ju ett stressfyllt arbete med stora barngrupper, sedan hävdar hon att kommunen är snål med personaltätheten men generellt är hon nöjd med sitt uppdrag.

Presentation av intervju med ”Martina”

Martina berättar att hon erhöll examen år 2015, hon har arbetat på sin nuvarande skola sedan dess som fritidspedagog. Hon arbetar med utåtagerande barn och har anpassat skoldagen efter barnens behov.

Martina arbetar med intervaller tillsammans med barnen under förmiddagen fram till fritids. Hon arbetar som lärare i klassrummet förutom när specialpedagogen är närvarande, då är hennes roll att vara en stödjande resurs. Hon trivs bra med sina kollegor på grund av att dem stödjer varandra enligt Martina.

Hon berättar att lärarna omedvetet under positionerar henne framför barnen, t.ex. kan de säga: Jag är din lärare, hon är bara din fritidslärare – man känner sig nedvärderad hävdar Martina.

Martina berättar att utbildningen inte kan implementeras i praktiken på jobbet, men hon får hjälpa barnen med viktiga delar och framhäver att det får henne att känna sig betydelsefull. Hon skulle vilja ha mer planeringstid, de har rätt till sex planeringstimmar men Martina har endast två till sitt förfogande. Hon är avdelningschef och behöver ha en god planering till att genomföra en bra verksamhet. Martina hävdar att hon har planering inplanerat varje fredag på grund av att ledningen annars skulle ledningen bortprioritera planeringen om Martina inte underströk vikten av sin planeringstid.

Presentation av intervju med ”Elin”

Elin presenterar sig som fritidshemslärare och erhöll examen år 1985. Elin berättar att hon tillhör den ”gamla stammen” hennes legitimation innefattar rätten att undervisa i idrott, samhällskunskap, biologi, bild och musik, hon är behörig i många ämnen enligt Elin.

Under förmiddagen undervisar Elin tillsammans med klassläraren och samverkar med halvklasser. Hon berättar för oss att det förutsätter att man tar eget ansvar för att trivas med sin arbetssituation. Elin är lärare för årskurs 1-3. Hon ansvarar för utvecklingen av fritidshemmen på skolan tillsammans med en annan pedagog. Varje fredag träffas pedagogerna på skolan och diskuterar utdrag ur den nya läroplanen för att utveckla verksamheten.

Hon berättar vidare att samverkan är en viktig del i hennes arbete. Det är nyckeln till att det blir ett enhetligt arbete med lärarna framhåller hon. Hon är angelägen att skapa en röd tråd mellan henne och klasslärarna genom att praktisera teoretiska erfarenheter. ”Till exempel när man varit i skogen så kan man praktiskt fördjupa kunskapen på fritids” förklarar Elin. Det är viktigt att läraren inte bestämmer vad jag ska göra utan jag bestämmer vad jag ska göra. Hon berättar vidare att det är viktigt att man får fram sina styrkor, många fritidspedagoger blir utnyttjade och inte får tillämpa sin kompetens, det är fel hävdar Elin, det handlar om att framhäva sina styrkor. Hon berättar att hon ibland behöver säga ifrån till övrig personal för att stå upp för sig själv.

Elin berättar att statusen är låg för fritidslärarna på grund av att många är osäkra på sin roll hävdar Elin men framhåller att det kommer att se annorlunda ut för de som examineras i framtiden tack vare att kunskapen ifrån lärarnas sida blir bättre. Hon hävdar vidare att anställda på skolan drar all fritidspersonal ”över en kam” och säger ”fritidsfolk” trots att kompetenserna skiljer sig avsevärt. Elin hävdar att vissa har gedigen utbildning medan andra inte har någon utbildning alls. Skolledningen har en viktig roll enligt Elin till att skapa jämlika relationer. ”Man kan ju inte göra ett bra jobb utan bra förutsättningar”.

Hon berättar att hennes planeringstid inte räcker till i relation till hennes ansvarsområde. Hon önskar att man kunde implementera reflektionstid för fritidspedagoger mellan lektioner för att kunna förbereda inför kommande aktiviteter. Hon vill höja statusen för fritidspedagoger, hon berättar att arbetet ser annorlunda ut idag med tanke på barngrupperna storlek. Tidigare var socialförvaltningen hennes huvudman. Elin berättar att relationerna med föräldrar och barn var intimare. Hon berättar att skolan är hierarkisk, det var en omställning att anpassa sig efter rektorns önskemål initialt. ”Man får anpassa sig säger Elin eller så får man stiga av vägen”. Hon tror att den nya läroplanen kommer höja statusen för fritidspedagoger. Man lär sig över hela dagen hävdar Elin till skillnad hur man såg på lärandet förr.

5.6 Resultatanalys av intervjuer

I detta avsnitt analyserar vi vårt insamlade material med hjälp av tidigare forskning och teori. Vi analyserar utdrag ur samtliga intervjuer och inleder med ett citat som belyser essensen ur samtalen.

”Jag vet ju att dem nya som kommer och ska jobba på fritids blir ignorerade av vissa lärare för att de anser sig liksom vara för mer” – Camilla.

Camilla berättar att hon arbetar med en klass etta på skoltid, hon ansvarar för dem på fritidstid tillsammans med övrig personal. Detta kan tolkas till att Camilla omedvetet frånsäger sig ansvaret till klassläraren under skoltid för att sedan ta tillbaka ansvaret under fritidstid.

Goffman beskriver att team medlemmars uppgift är att agera diskret, att medlemmarna inte förråder varandra genom att avslöja teamets hemligheter vilket i detta sammanhang kan tolkas att klassläraren har högsta befogenheten, Camilla hävdar under intervjun att hon har lika mycket bestämmanderätt i klassrummet (Goffman, 2009, s.189).

Det kan även tolkas att fritidspersonalen å ena sidan ansvarar för en verksamhet som är obligatorisk under skoltid och ska tillföra eleverna praktiskt lärande å andra sidan är fritidshemmet en frivillig verksamhet som faller platt under skolverkets ramar för fritidshem på grund av att det inte finns något att referera till gällande lärandemål på fritidshem (Andersson, 2013, s.1).

Camilla berättar att det är skillnad på nuvarande fritidsverksamheten gentemot tidigare gällande större barngrupper och mindre antal personal. Detta är enligt Andersson en konsekvens på lågkonjunkturen under 1990-talet då fritidshemmet gick igenom en tuff tid med nedskärningar och krympta ekonomiska medel ifrån statligt håll (Andersson, 2013, s.1).

Camilla berättar vidare att hon inte har några större problem på skolan tack vare hennes långa karriär men hon har observerat att vissa lärare inte hälsar på en del av fritidspersonalen på grund av att de anser sig vara för mer. I enlighet med Selander gör vi jämförelsen i den hierarkiska över- och underordningen som råder mellan lärare och fritidspersonal att den cementeras genom sociala konstruktioner (Selander, 1989, s. 14).

Under intervjun berättar Camilla för oss om nätverksträffarna som var till för att diskutera och stärka den egna yrkesidentiteten hon tidigare medverkat i som inte längre finns. Detta kan

tolkas som att satsningen på yrkesgruppen stagnerat. Vi tolkar denna urholkning till Selanders tolkning av Parkin (1979) genom utestängning av resurser vilket kan tolkas är fallet med fritidspedagogers brist på kontinuitet med gemensamma yrkesträffar och stärkande av statusen för yrket (Selander, 1989, s. 16).

”Det jag skulle vilja ändra på är att få mina planeringstimmar som jag har rätt till” – Martina

I vårt samtal med Martina berättar hon hur lärarna omedvetet underpositionerar henne framför barnen. Detta har vi även observerat i skola 2 – en elev frågar klassläraren om vi ska bli lärare. Nej svarar läraren, de ska jobba på fritids.

De här två exemplen tydliggör hur klassläraren intagit den överordnade positionen i klassrummet och därmed under positionerat fritidsläraren (Calander, 1997, s.113). I klassrummet är klassläraren den med makten enligt Calander.

Martinas önskemål är mer planeringstid, de har rätt till sex planeringstimmar men hon har bara två till sitt förfogande. Enligt Torstensson-Ed och Johansson (2000, s. 48) skapar planeringstid samband mellan skolan och fritidshemmet. Reflektionstiden under planering medför verksamheten nya perspektiv.

”Det handlar inte om man ska ta över deras position eller makt utan det är ju ett samarbete” – Molly

I Torstensson-Ed & Johanssons text illustrerar de hur planeringstiden för klassläraren och fritidsläraren kan se ut. De menar att klassläraren är mer självständig och autonom i sin planering, det är rakt motsatt för fritidspedagogen som jobbar i ett team (2000, s. 49). Molly är fritidspedagog men förtillfället arbetar hon som klasslärare. Molly berättar under intervju gång att arbetsteamet ser annorlunda ut när man arbetar som klasslärare. Molly berättar att hon känner att lärarna ger sken av att de är mer än fritidspedagoger. ”Ibland kan lärarna till exempel skicka iväg oss pedagoger för att kopiera papper”. Molly fortsätter med att berätta att det är svårt att säga nej, för att man inte vill ”trampa någon på tårna” hävdar hon. Enligt Harré & Lagenhove är positioneringsteorin ansluten till relationer som syftar till över- samt underordnade positioner. Individer som har högre och mäktigare position har tillgång till fler

rättigheter, detta berättigar rätten att uttala sig eller beordra andra i underordnad position (1999, s. 1).

”Jag har ingen examen utan började jobba med här direkt efter studenten” –
Mariam

”Det är dålig kommunikation ifrån ledningen, det är liksom mycket hemligheter, man får inte reda på mycket och man får hoppa fram och tillbaka, de som är fritidspedagoger gör ju inte det. Men jag har fått hoppa runt på hela skolan. Ifrån klass till klass. Det kan vara ifrån dag till dag utan att jag får reda på något ifrån chefen så det är dålig kommunikation” (Citat ur intervju med Mariam).

Citatet belyser fritidsläraryrkets professionalisering samt positionering. Florin redogör i sin artikel att professionerna inte vill ha utbildade personer som har inflytande över yrket utan professionsinnehavarna vill äga självbestämmande rätten. Självständighet och makt över sin egen profession är yrkesutövarens mål enligt Florin (2010, s. 1).

Calander redogör i sin avhandling att fritidspedagog- och lärarpositionerna inte står i likvärdiga villkor till varandra (1999, s. 77). Ur samtliga intervjuer och observationer kan vi sammanfatta att resurspersonalen underordnas av klasslärare samt fritidslärare.

”Jag känner inte att hon har någon större makt eller så, med det är klart hon har”
– Sanna

Under vårt korta samtal med Sanna, får vi reda på att hon är en barnskötare. Hon jobbar som resurs och påpekar det flera gånger under samtalet.

Sanna var missnöjd över att fritidspersonalen uppoffrar till förmån för klasslärarna när de inte får samma uppoffring tillbaka. Maktrelationen mellan lärare och fritidspersonal är obalanserad enligt Sanna. Calander skriver i sin forskningsartikel angående maktstrukturen i klassrummet, att läraren har dominerande position gentemot andra medarbetare (Calander, 1997, s. 113).

”Många lärare saknar kunskap om fritidslärare” – Elin

Elin hävdar att man jobbar i team på ett annat sätt än tidigare, detta förutsätter samarbete. Det teoretiska barnen lär sig i klassrummet – lyfter fritidspedagogerna i det praktiska. Elin vill ha en röd tråd mellan skolan och fritidshemmet. Elin försöker att knyta ihop det teoretiska med det praktiska. Calander förenar det teoretiska barnen lär sig i klassrummet till praktiken i fritidshemmet (Calander, 1999, s. 27).

Elin hävdar att arbetet sker tillsammans i arbetslag idag jämfört med tidigare, detta kräver samarbete. Enligt Goffman fungerar sammanhållningen i ett arbetslag om man lyckas framhäva varandras olikheter (Goffman, 2009, s. 77).

Hon hävdar vidare att anställda på skolan drar all fritidspersonal ”över en kam” och säger ”fritidsfolk” trots att kompetenserna skiljer sig avsevärt. Detta kan tolkas att den otydliga rollen som fritidslärare medför en lägre status. Enligt Calander kan inte fritidslärares identitet framhävas så länge det hierarkiska systemet finns kvar i skolan (Calander, 1999, s. 202).

5.7 Sammanfattande analys

Här nedan följer vår analys av genomförda intervjuer och observationer. Vi utgår från positioneringsteori och professionaliseringsteori inom fritidsverksamheten och hur de kommer till uttryck i vår studie. Samtliga vi har intervjuat framhåller essensen i att ha en röd tråd mellan skola och fritidshemmet där teori möter praktik för att skapa en djupare förståelse för barnen. Fritidspersonal framhåller att en viktig aspekt med yrket är att finnas tillgänglig under förmiddagen för eleverna på grund av den sociala aspekten gällande elevernas individuella utveckling.

Under våra samtal med fritidspersonal har det kommit till vår kännedom att personalen i många fall saknar behörighet som fritidslärare, detta medför att yrket blir stigmatiserat och förlorar en nivå av professionalitet. I skolorna vi observerat har resurspersonal fått rollen som fritidslärare under många sammanhang på grund av bristande behörighet i personalgruppen. Enligt Florin råder en tydlig faktor som påvisar att en yrkesprofession har monopol inom tjänstemarknaden, det består i huruvida obehöriga har tillträde till de tjänster som finns (Florin, 2010, s. 1). Detta medför enligt vår tolkning att fritidsläraryrket kommer att befinna

sig i underläge på grund av bristande behörighet bland yrkesutövare till dess balansen jämnas ut.

Andelen utbildad fritidspersonal i samtliga skolor vi besökt har befunnit sig i minoritet vilket leder till att dem saknar tyngd bakom åsikter och därmed bortprioriteras av ledningsgruppen gällande planeringstid och samverkan enligt vår tolkning. Samtliga pedagoger hade erfarenhet av att ha blivit underminerade gällande sin position gentemot klassläraren. De berättade vidare att de behövt kämpa för sin nuvarande position med anledning att understryka sina styrkor för att inte degraderas gentemot övrig personal.

”Men jag vet ju av egen erfarenhet att nyexaminerade fritidslärare som kommer och ska jobba på fritids inte blir hälsade på av högstadielärare, för dem anser sig liksom vara för mer”. Citat av en erfaren pedagog.

Detta belyser hur fritidspersonal under positioneras gentemot övrig personal. Vi instämmer med Haglund (2009) huruvida mänskliga relationer kan förstärkas eller upplösas genom medvetandegöra sociala konstruktioner som förekommer i skolan.

5.7.1 Planering

Utifrån våra samtal med fritidspersonalen var planeringstid något de flesta nämnde som en viktig punkt, vi anser att det beskriver hur informanternas positionering på skolan ser ut. Därför har vi valt att lyfta det som en specifik rubrik.

Under samtal med Martina beskrev hon bristfälligheten i planeringstiden hon fick till sitt förfogande. Hon beskriver den negativa påverkan detta faktum har gällande hennes arbetssituation. Detta medför enligt Martina en försämrad kvalitet på verksamheten. Martina är nöjd med arbetskollegorna men skolledningen är hon missnöjd med bland annat på grund av den bristfälliga kommunikationen från ledningen. Under samtal med Mariam beskriver hon i enlighet med Martina om liknande upplevelser. Torstensson-Ed & Johansson, beskriver betydelsen av god planering och samverkan medför positiv inverkan på verksamheten (2000, s. 48).

Det skiljer sig mellan pedagoger i samma skola gällande hur mycket planeringstid man har till sitt förfogande vilket styrks i Elins svar, hon har fler planeringstimmar i veckan än Martina. Detta tolkar vi att hon har positionerat sig högre än Martina. I jämförelse med de

erfarna pedagogerna fick Martina färre planeringstimmar vilket belyser en svagare positionering gentemot ledningen. Vår tolkning av resultaten gällande planering sammanfattas att de erfarna pedagogerna har mer påverkan på verksamheten och ges mer ansvar gentemot de utbildade och oerfarna.

5.7.2 Klassrummet

I detta stycke redogör vi intervjupersonernas svar kring interaktionen i klassrummet med anknytning till tidigare forskning.

Det var endast en pedagog som poängterade för oss att hon varit delaktig i möbleringen av klassrummet. Det tolkar vi som en bristande delaktighet ifrån övriga deltagare. Goffman beskriver denna inramning som en plats där aktören spelar sin roll, det sker med den dekor som används till det aktuella ändamålet. I lärarens fall är det klassrummet som är inramningen, den starka kopplingen mellan läraren och klassrummet medför att hen höjs upp medan fritidsläraren degraderas till självuppfyllande roller (Goffman, 2009, s.29).

Enligt Calander är det klassläraren som innehar makten i klassrummet, eleverna och fritidsläraren hamnar i en underordnad position. Calander beskriver hur fritidsläraren hamnar i en underordnad position när hen tillträder klassrummet. Calander menar att klassrummet är lärarens domän och därmed ges överordnad position (Calander, 1997, s. 113).

Gällande kommunikationen och positioneringen märktes en skillnad mellan erfaren och oerfaren pedagog. Molly blev tillfrågad om möbleringen det blev däremot inte Martina som uteslöts från sådana samarbeten. Detta tolkar vi som att positioneringen dem emellan är ojämn. Enligt Fredriksson krävs dialog samt respekt mellan fritidsläraren och klassläraren. Det förutsätter en öppen kommunikation utan strategiskt handlande från båda parter (Torstenson-Ed & Johansson, 2000, s. 48).

6. Slutdiskussion

Syftet med vår uppsats har varit att belysa hur fritidspersonal disponerar sin tid under förmiddagarna. Tanken var även att undersöka hur fritidslärares roll, position och profession ser ut när fritidsläraren har sin arbetsplats i skolans klassrum. Vi har utgått ifrån två frågeställningar för att besvara vårt syfte. Vilken roll/position får fritidspersonal under förmiddagen i skolan? samt hur fritidspersonal positioneras av övriga medarbetare i skolan beroende på deras utbildning eller behörighet?

Utifrån våra frågeställningar ovan och syfte har vi även utgått ifrån två grundteorier för att belysa vår studie. Vi hade till en början intentionen att genomföra en jämförande studie mellan fritidslärare och klasslärare. Det har emellertid under undersökningens arbetsgång framkommit att fritidspersonalen saknar behöriga fritidslärare. Med anledning av detta faktum har vi ändrat studiens syfte till vilken roll fritidspersonalen har under förmiddagen.

Utifrån våra intervjuer har det framkommit ett mönster gällande positioneringen mellan utbildad och outbildad samt mellan erfaren och oerfaren personal. Detta tyder enligt oss på att yrket kategoriseras som en semi-profession. Utifrån undersökningens observationer anmärkte vi även att resurspersonalens roll påverkade vår studie. Med hjälp av arbetets fördelning mellan fritidslärarna och resurserna kompletteras yrket i helhet. I Selanders beskrivningar av professionaliseringsteorin framkommer det att obehöriga inom en profession resulterar till att en ”semi-profession” eller ”nästan-profession” uppstår (Selander, 1989, s. 14). Detta kan enligt oss medföra ett dilemma gällande resurspersonerna, de bidrar till verksamheten samtidigt som statusen för utbildade fritidslärare sänks.

Under observationen framkom det även att en elev frågade klassläraren om vi studerade till lärare? Läraren svarade: ”Nej, dem ska jobba på fritids”.

Det ovannämnda påståendet illustrerar enligt oss synen på fritidslärares roll i skolan enligt läraren. Hennes ordval kan förstås som att hon omedvetet underminerar fritidslärares roll. Vi kan emellertid inte dra generella slutsatser ur detta uttalande men vill ändå framhäva att det säger något om hur bilden av fritidslärares roll omedvetet undergrävs. Detta kan enligt oss utgöra ett problem gällande fritidslärares positionering gentemot klasslärare under skoltid.

Utifrån de intervjuer som ligger till grund för vårt empiriska material har det framkommit att flera pedagoger med mångårig erfarenhet betonar betydelsen av att stå på sig för att hävda sin position. Till denna slutsats har vi i beaktande att fritidsverksamheten inte ser likadan ut idag som förr. Integreringen av fritidshemmet till skolan har medfört nya utmaningar och anser till skillnad från Calander att integreringen mellan fritidshem och skola inte längre är ett aktuellt problem. Problematiken i dagens fritidsverksamhet är enligt oss är att fritidslärare underpositionernas i relation till klasslärare i vissa sammanhang. Vi vill understryka att sedan Calanders avhandling (1999) har integrerandet mellan skolan och fritidshemmet haft en positiv utveckling.

Gällande statusen bland fritidspersonal råder det enligt vår undersökning en skillnad mellan erfarna och oerfarna fritidslärare gällande planering och positionering i skolan. En bidragande faktor enligt oss är att akademisering och arbetslivserfarenhet försvårar underpositionering eftersom fritidspersonalen blir starkare i sin yrkesroll.

Resurspersonal uttrycker dels ett missnöje gällande arbetsfördelningen mellan lärarna samt ett missnöje gentemot bristande kommunikation från ledningen. Fritidslärare med mångårig erfarenhet uppfattar sig jämbördiga med klasslärarna gällande planeringstid och samverkan. Däremot nämner alla informanter ett generellt missnöje gällande statusen för yrket. Samtliga fritidslärare betonar det personliga ansvaret i yrkesrollen.

Vi vill betona att våra slutsatser i denna uppsats inte går att generalisera eftersom vi endast intervjuat ett fåtal för att kunna generalisera slutsatserna krävs vidare forskning och bredare urval av medverkande.

6.1 Metoddiskussion

Vi hade inte svårt att hitta pedagoger som var villiga att ställa upp för observationer samt intervjuer. Vi frågade sex personer som arbetade på fritids om de kunde ställa upp för intervju, alla svarade ja. Av informanterna var fyra högskoleutbildade, en var barnmorska och arbetar som resurs. En har gymnasiebehörighet även hon arbetar som resurs. Det var stressigt vid två av intervjutillfällena på grund av att intervjuerna hölls under pågående verksamhet. Detta faktum medförde vid en intervju att svaren kändes hastiga utan särskild eftertänksamhet. Gällande resurspersonalen var båda tveksamma till att de var rätt personer att intervjuas med tanke på obehörig utbildning vilket medförde en viss osäkerhet under

intervjuerna. Under tre av intervjuerna rådde lugn atmosfär och pedagogerna tog sig tiden att fundera på frågorna som ställdes. Transkriberingarna som vi genomförde var tidskrävande men medförde ett gediget empiriskt material att arbeta med. Våra halvöppna frågor medförde att svaren gav stor spridning men även kunde belysa vissa gemensamma mönster.

Vi har genomfört samtliga intervjuer tillsammans med anledning att kunna få varierande perspektiv gällande subjektiv tolkningssätt.

7. Fortsatt forskning

Till vidare forskning har intresset väckts gällande konkreta åtgärder som kan krävas i framtiden stärkandet av identiteten för fritidslärare

Utifrån vår undersökning har nyfikenheten väckts gällande hur klasslärarna anser att man kan stärka integreringen mellan skola och fritidshem?

8. Käll- och litteraturförteckning

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Andersson, Birgit (2013). *Nya fritidspedagoger - i spänningsfältet mellan tradition och nya styrformer [Elektronisk resurs]*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2013

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-65021>

Bjereld, Ulf, Demker, Marie & Hinnfors, Jonas (2009). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. 3., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Calander, Finn (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare: fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Diss. Uppsala : Univ.

Calander, Finn (1997). Lärarna, fritidspedagogerna och kampen om vita tavlan. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (2), s. 105–118. Tillgänglig på internet: <http://pedagogiskforskning.se/wp-content/uploads/2012/11/calander.pdf>

Engström, M. & Larsson, A. (2016). *Positionering bland pedagoger och barn – En fallstudie om makt och relationer på fritidshemmet*. Studentuppsats, Södertörns högskola. Huddinge: Södertörns högskola.

Florin, Christina (2010). *Lärarnas professionalisering*. Hämtad den 2 mars 2017,

Tillgänglig på Internet: http://www.lararnashistoria.se/article/lararnas_professionalisering

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet

Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Haglund, Björn (2009). Fritid som diskurs och innehåll. En problematisering av verksamheten vid ›afterschool-programs› och fritidshem. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, (1), s. 22–44.

Tillgänglig på internet: <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/viewFile/7690/6745>

Harré, Rom, Lagenhove, Luk van & Berman, L. (red.) (1999). *Positioning theory: moral contexts of intentional action*. Malden, Mass.: Blackwell

Kullberg, Birgitta (2014). *Etnografi i klassrummet*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, M. (2016). *Samverkan mellan fritidshemmet och skolan – En studie om hur fritidspersonal upplever att samverkan mellan fritidshemmet och skolan ser ut*. Studentuppsats, Södertörns högskola. Huddinge: Södertörns högskola.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Rohlin, M. (2011). Fritidspedagogik och lärande. I: Pihlgren, Ann S. (red.) *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 115 – 138

Rohlin, Malin (2012). *Fritidshemmets historiska dilemman: en nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan*. Stockholm: Stockholms universitets förlag

Selander, S. (1989). Inledning. I: Selander, Staffan. (red.) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskaps professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur, s. 11 – 21

Skolverket (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2016*. (3., kompletterade uppl.) Stockholm: Skolverket.

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Torstenson-Ed, Tullie & Johansson, Inge (2000). *Fritidshemmet i forskning och förändring: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Statens skolverk

Otryckta källor

Intervjuer

2017-03-08, Pedagog 1, kl. 11:00 – 11:30, Skola 1

2017-03-08, Resurs 1, kl. 11:35 – 11:50, Skola 1

2017-03-10, Resurs 2, kl. 09:15 – 09:30, Skola 2

2017-03-10, Pedagog 2, kl. 13:30 – 13:50, Skola 2

2017-03-16, Pedagog 3, kl. 09:00 – 09:15, Skola 3

2017-03-16, Pedagog 4, kl. 10:20 – 10:50, Skola 3

Samtliga intervjuer är utförda av författarna.

Intervjumaterialet förvaras hos författarna.

9. Bilaga 1

Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som fritidslärare, när tog du din examen?
- Hur trivs du med dina arbetsuppgifter?
- Hur trivs du med dina kollegor?
- Kan du beskriva hur en vanlig förmiddag ser ut för dig?
- Hur upplever du maktbalansen/positionering mellan dig och klassläraren?
- Har dina förväntningar som fritidslärare uppfyllts utifrån ditt syfte med utbildningen?
- Finns det något som du skulle vilja ändra på i din roll som fritidslärare?
- På vilket sätt samverkar fritidspersonal med skolan?
- Är det något mer du vill tillägga?

9.1 Bilaga 2

Mail till rektor

Hej!

Vi heter Abir och Thomas och vi skriver vårt självständiga arbete nu motsvarande en C-uppsats. Vi har behov att genomföra intervjuer och observationer till vår studie, vi tänkte höra om det finns möjlighet att genomföra det hos er?

Målet med denna uppsats är att vi vill belysa hur fritidspersonal disponerar sin tid under förmiddagarna. Syftet är att undersöka hur fritidslärares roll, position och profession ser ut när fritidsläraren har sin arbetsplats i skolans klassrum.

Om möjligheten finns skulle vi vilja ägna en heldag till detta. Vi har behov att observera i klassrummet och fritids, samt intervjua tillgängliga fritidspedagoger. Självklart kommer de eventuella medverkande i studien att vara anonyma.

Ni når oss på detta mejl eller telefon 073 – XX XX XXX.

Med vänliga hälsningar,

Abir Deb Roy och Thomas Ud-Din

9.2 Bilaga 3

Fördelning av arbete

I vår studie har vi använt oss av två teorier, dessa har vi fördelat emellan oss. Vi har delat upp arbetsuppgifterna jämlikt. Vi har gemensamt samlat in material till vår undersökning. Vi har gemensamt närvarat under samtliga observationer och intervjuer. Det har varit till bådass glädje att ha haft möjligheten att komplettera andras styrkor samt svagheter.

9.3 Bilaga 4

Spradleys lista:

1. Rum: den fysiska platsen eller platserna som i vårt fall är klassrummet.
2. Aktör: de ingripande personerna, det är fritidspersonal och relationen till klassläraren som vi finner intressanta för vår studie.
3. Aktivitet: en uppsättning relaterade handlingar personerna utför
4. Objekt: de fysiska ting som föreligger
5. Handling: enstaka handlingar som personerna utför
6. Händelse: en uppsättning relaterade aktiviteter som personer utför
7. Tid: de följder som inträffar över tiden
8. Mål: de som personer försöker uppnå
9. Känsla: de känslor som upplevs och uttrycks (Kullberg, 2014, s. 110-111).